

CENTRUM FÖR RÄTTVISA

Vad säger lagen om informerat samtycke?

Helena Myrin

Centrum för rättvisa

- Värnar individens fri- och rättigheter
- Driver prejudikatfall och anordnar utbildning
- Tar inte betalt – finansieras av gåvor från enskilda

Fallet Olivia

- Olivia utsattes för yttre press mot sin vilja
- Vi har hjälpt Olivia att stämma Region Skåne för att hennes grundläggande rätt till kroppslig integritet och självbestämmande har överträtts

Dagens tema

- Patientens självbestämmande och integritet ska respekteras enligt lag
- Dessa krav gäller inte minst vård av gravida, födande och nyförlösta kvinnor

Agenda

- Skydd för kroppslig integritet
- Patientens självbestämmanderätt
- Informerat samtycke
- Formen för samtycke
- Dokumentation

Skydd för kroppslig integritet

2 kap. 6 § regeringsformen:

Skydd mot påtvingade
kroppsliga ingrepp

- Offentlig hälso- och sjukvård får inte ges mot någons vilja, dvs. med tvång
- Undantag: om annat inte särskilt framgår av lag

Skydd för kroppslig integritet

Art. 8 i Europakonventionen:

- Rätten till privatliv innebär även ett skydd för kroppslig integritet
- Vårdåtgärder får inte vidtas om inte patienten lämnat ett fritt och informerat samtycke

Skydd för kroppslig integritet

4 kap. 2 § patientlagen (1 st):

- Hälsa- och sjukvård får inte ges utan patientens samtycke om inte annat följer av lag
- Undantag:
  - Lagstadgad tvångsvård
  - Patienten ej beslutsför och dennes tillstånd är akut (4 kap. 4 §)

Undantaget i patientlagen

4 kap. 4 § patientlagen:

- Patienten ska få den hälso- och sjukvård som behövs för att avvärja fara som akut och allvarligt hotar patientens liv eller hälsa, även om hans eller hennes vilja på grund av medvetlöshet eller av någon annan orsak inte kan utredas

Patientens självbestämmanderätt

Patientlagens syfte:

- Att stärka och tydliggöra patientens ställning och främja patientens integritet, självbestämmande och delaktighet

Patientens självbestämmanderätt

5 kap. 1 § 3 HSL:

- Vården ska särskilt bygga på respekt för patientens självbestämmande och integritet

4 kap. 1 § patientlagen:

- Patientens självbestämmande och integritet ska respekteras

Informerat samtycke

4 kap. 2 § patientlagen (1 st):

- Innan samtycke inhämtas ska patienten få information enligt 3 kap.

Informerat samtycke

3 kap. 1 § patientlagen:

Patienten ska få information om

1. sitt hälsotillstånd,
2. de metoder som finns för undersökning, vård och behandling,
3. de hjälpmedel som finns för personer m funktionsnedsättning,
4. vid vilken tidpunkt han eller hon kan förvänta sig att få vård,
5. det förväntade vård- och behandlingsförloppet,
6. väsentliga risker för komplikationer och biverkningar,
7. eftervård, och
8. metoder för att förebygga sjukdom eller skada.

Informerat samtycke

3 kap. 2 § patientlagen:

Patienten ska även få information om

1. möjligheten att välja behandlingsalternativ samt vårdgivare och utförare av offentligt finansierad hälso- och sjukvård,
2. regionens elektroniska system för listning av patienter hos utförare,
3. möjligheten att välja och få tillgång till en fast läkarkontakt,
4. möjligheten att få en ny medicinsk bedömning och en fast vårdkontakt,
5. vårdgarantin, och
6. möjligheten att hos Försäkringskassan få upplysningar om vård i ett annat land inom EES eller i Schweiz.

Informerat samtycke

Storbritanniens högsta domstol:

- Kvinnor har rätt till information om "alla väsentliga risker" för att kunna fatta självständiga beslut om sitt födande

Montgomery v Lanarkshire, 2015

Informerat samtycke

3 kap. 7 § patientlagen (1 st):

- Den som ger informationen ska så långt som möjligt försäkra sig om att mottagaren har förstått innehållet i och betydelsen av den lämnade informationen

Informerat samtycke

Royal College of Obstetricians and Gynaecologists guidance:

- Det krävs särskild omsorg, "special care", när samtycke inhämtas från kvinnor under förlossning, särskilt om de är påverkade av starka smärtstillande läkemedel

Informerat samtycke

3 kap. 4 § patientlagen:

- Om informationen inte kan lämnas till patienten, ska den i stället såvitt möjligt lämnas till en närstående till honom eller henne

Informerat samtycke

Etiskt uttalande 2022-10-12

- Patienten har rätt att tacka ja eller nej till den vård som erbjuds
- Undantaget i patientlagen är till för akuta fall, när patientens inställning är okänd
- Vårdgivarens ansvar att stödja personalen

Informerat samtycke

Princip 3.3 i WHO:s deklARATION om patienträttigheter i Europa:

- Samtycke kan presumeras i brådskande fall där patienten inte är kapabel att uttrycka sin vilja, om det inte genom en tidigare viljeyttring är uppenbart att patienten skulle ha vägrat samtycke i den aktuella situationen

Formen för samtycke

4 kap. 2 § patientlagen (1 st):

- Patienten kan, om inte annat särskilt följer av lag, lämna sitt samtycke skriftligen, muntligen eller genom att på annat sätt visa att han eller hon samtycker till den aktuella åtgärden

Formen för samtycke

4 kap. 2 § patientlagen (2 st):

- Patienten får när som helst ta tillbaka sitt samtycke. Om en patient avstår från viss vård eller behandling, ska han eller hon få information om vilka konsekvenser detta kan medföra.

Dokumentation

3 kap. 6 § patientdatalagen (2 st):

- Om uppgifterna finns tillgängliga ska en patientjournal alltid innehålla
  - (4) väsentliga uppgifter om vidtagna och planerade åtgärder
  - (5) uppgift om den information som lämnats till patienten [...]
  - (6) uppgift om att en patient har beslutat att avstå från viss vård eller behandling

Dokumentation

5 kap. 5 § Socialstyrelsens
föreskrifter och allmänna råd
(HSLF-FS 2016:40) :

- Vårdgivaren ska säkerställa att patientjournalen innehåller uppgifter om såväl lämnade som återkallade samtycken

Sammanfattning

- Grundlagsskydd mot påtvingade kroppsliga ingrepp
- Patientens självbestämmanderätt ska respekteras
- Krav på informerat samtycke inför varje medicinskt ingrepp, förutom tvångsvård eller om patienten behöver vård akut och dennes vilja inte kan utredas
- Informationspliktens omfattning varierar
- Uppgifter om samtycke ska journalföras

CENTRUM FÖR RÄTTVISA

webb

www.centrumforrattvisa.se

facebook

www.facebook.com/centrumforrattvisa

instagram

[@centrumforrattvisa](https://www.instagram.com/centrumforrattvisa)

e-post

info@centrumforrattvisa.se